

* * *

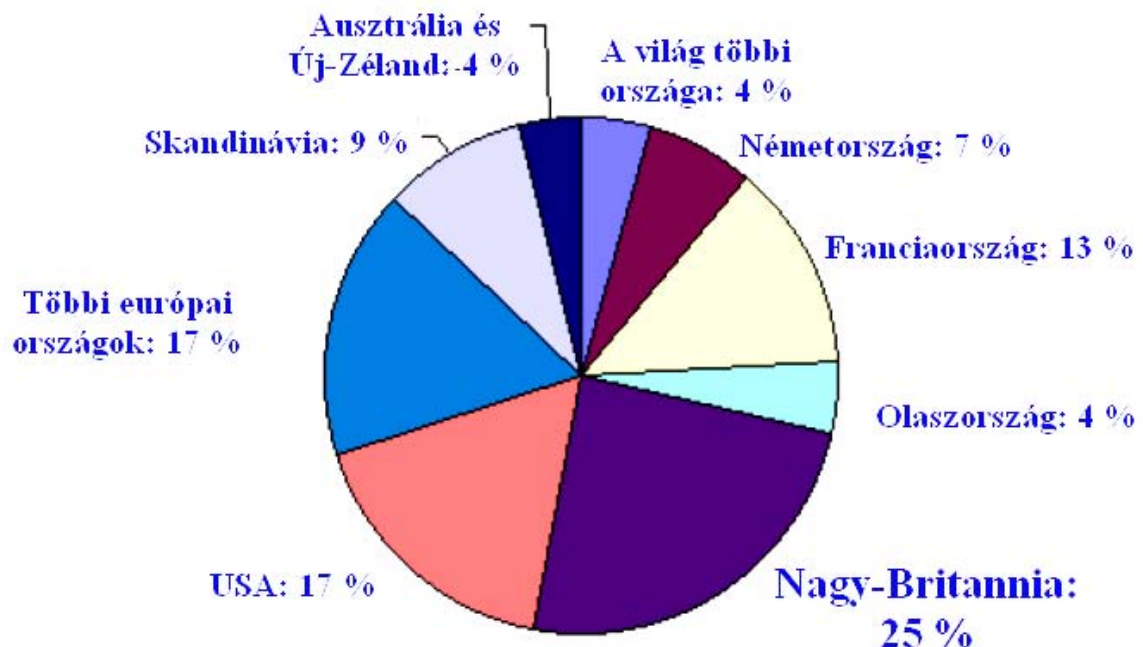
Az angol műtárgyvédelem

Műgyűjtemények és műkereskedelem az Egyesült Királyságban

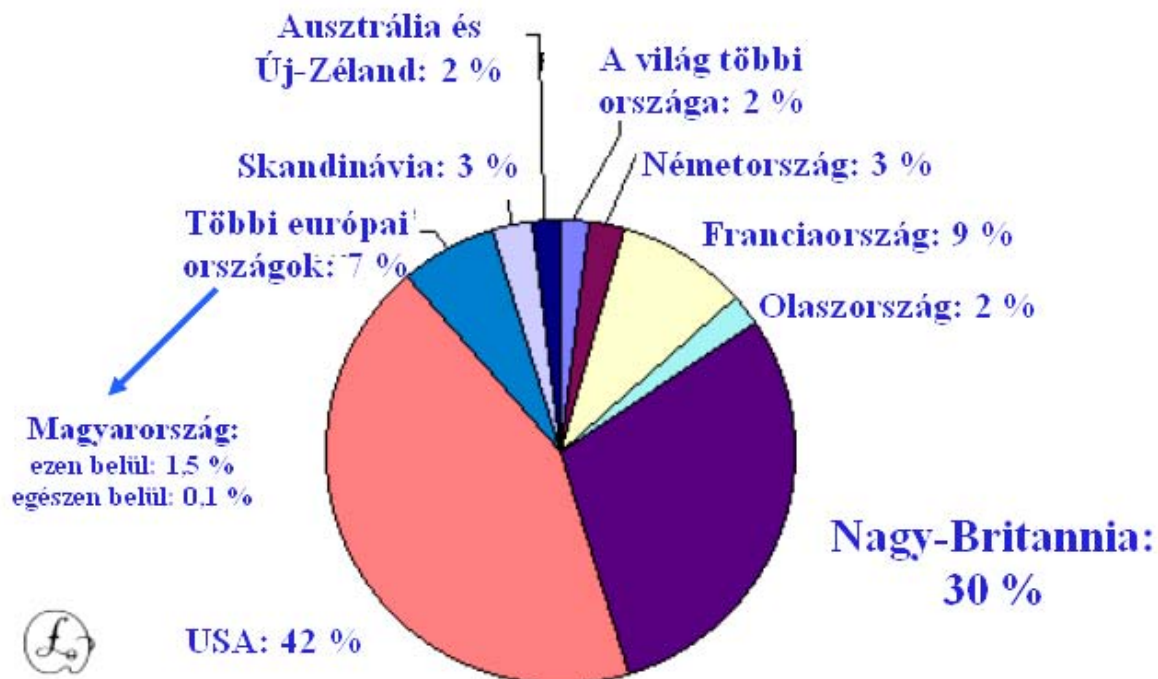
Köztudomású tény, hogy Nagy-Britannia műtárgyállományát tekintve is a leggazdagabb országok közé tarozik. A műgyűjtemények méretét, minőségét és gazdagságát nemcsak az évszázados folyamatos békeidőknek, a fejlett gazdaságnak, a magas kultúrának köszönhetik, hanem a régi, több mint három évszázados múltra visszatekintő élénk műgyűjtői és műkereskedelmi tevékenységnek. Az angolok csaknem az egész világra kiterjedő immáron több évszázados kereskedelmi és utazási tevékenységének köszönhetően nemcsak gazdag uralkodói, főúri és polgári műgyűjtemények jöttek létre és maradtak fenn évszázadokon keresztül, hanem az ország a múzeumalapításokban is élen járt. A gyűjtemények gyarapítási forrásai így nemcsak a Szigetországra terjedtek ki, hanem az európai kontinens egészére, sőt a legtávolabbi gyarmatvilágra is. A világgazdaságban és -kereskedelemben betöltött szerepe révén pedig az ország fővárosa, London már a 18. század elejétől folyamatosan a műkereskedelem és a művészeti árverések nemzetközi központjává vált. (Elég, ha csak a mind a mai napig piacvezető két nagy árverezőházra: a Sotheby's és a Christies cégre gondolunk.)

A világ műkereskedelmében kivívott vezető helyét – mint a gazdaság más területein is – a 20. században végül az USA-nak át kellett adnia, de London manapság is vitathatatlanul az európai műkereskedelem központjának számít.

A műkereskedelmi árverések nemzetközi piaca az eladott tételek száma alapján (2002/2003. évi árverési évadban összesen: 120.701 tétel)

A műkereskedelmi árverések nemzetközi piaca az forgalom alapján
(2002/2003. évi árverési évadban összesen: kb. 5.000 milliárd Ft)

Mint azt a diagramok is mutatják az eladott műtárgyak számát tekintve Londoné az első hely: a világban minden negyedik árverésre kerülő műtárgy felett itt koppan a kalapács. Az árverések pénzügyi eredményét, forgalmát és bevételét tekintve azonban a vezetést átvették az amerikai árverezőházak: itt az USA vezet több mint 40 %-kal, míg az angolok csak 30 %-ot könyvelhetnek el. Ezek szerint tehát a legtöbb műtárgy ugyan mégiscsak Londonban kel el, de a legértékesebbeket már inkább Amerikában adják el.

Ez tehát azt jelenti, hogy az angoloknak a hatalmas saját műtárgyállomány mellett az óriási szívóerővel rendelkező műkereskedelmük révén igen jelentős műtárgybehozattal és kivittel is számolniuk kell.

A műtárgyak védelmére, forgalmára vonatkozó szabályozások kialakításakor tehát – a sajátos hagyományaik és jogrendjük mellett – nem csupán a nemzeti kulturális szempontokat kell(ett) figyelembe venniük, hanem jelentős gazdasági érdekeket is. (Az angol műkereskedelem nemcsak – nemzetgazdasági szempontból is – jelentős bevételt hozó terület, hanem már foglalkoztatási tényezőként is jelentkezik: az angol műkereskedelem ma több, mint 10.000 embert foglalkoztat!)¹

Az angol műtárgyvédelmi szabályozás ezt a sajátos, a sokféle érdek egyeztetése nyomán kialakult helyzetet tükrözi, bár minden érdekelt fél tetszését nyilván nem nyerheti el, de a mértékadó vélemények szerint a tulajdonosok, az eladók és vevők érdekeinek figyelembe vétele mellett ez szolgálja legjobban a nemzeti érdekeket.²

Műtárgyvédelem rendszere: kiviteli engedélyezés³

¹ The European Art Market in 2002. A Survey. Helvoirt, (TEFAF), 2002, 11.old.

² „It is the overwhelming view of the respondents to this review that the present arrangements for reviewing potential exports from this country are fair to buyers and sellers, and are capable of achieving the best results in the national interest.” vö.: Goodison, Nicolas: Goodison Review. Securing the Best for our Museums: Private Giving and Government Support. London, 2004, 11.old.

³ Itt leginkább a DCMS tájékoztató kiadványaira lehet támaszkodni: UK EXPORT LICENSING FOR CULTURAL GOODS PROCEDURES AND GUIDANCE FOR EXPORTERS OF WORKS OF ART AND

A műtárgyvédő rendszer a magyar szabályozástól eltérően meglehetősen szabad, a magántulajdont csak kevésbé és ritkán korlátozza. Hátterében az a megfontolás áll, hogy egy gazdag műtárgyállomány mellett elsősorban a hazai (köz)gyűjtemények állományát kell védelemben részesíteni, az ezen a körön kívül eső, magántulajdonú tárgyak esetén, csak akkor szükséges állami fellépés, ha azok kulturális szempontból jelentősebbek és külföldre akarják vinni. A magyarországihoz hasonló védetté nyilvánítás, hatósági felügyelet műtárgyak esetében, errefelé ismeretlen dolog.

A védelem legfontosabb és – az adókedvezmények mellett – tulajdonképpen egyetlen az állam számára rendelkezésre álló eszköze a kiviteli engedélyezés, és az ennek kapcsán alkalmazható járulékos intézkedések, avval a céllal, hogy lehetőséget biztosítsanak a nemzeti szempontból kiemelkedő jelentőségű műtárgyak visszatartására.

A védelem és az intézkedések alapját az évtizedeken át hatályban levő 1939-es, az áruk kiviteléről, behozataláról és a vámügyről szóló törvényt felváltva a 2002-ben kihirdetett törvény (*Export Control Act 2002*), és az ennek végrehajtását szabályozó rendelet (*Export of Objects of Cultural Interest (Control) Order 2003*) határozza meg.

Ezek a rendelkezések természetesen nem írják felül a műtárgykiviteli engedélyezésről szóló EU jogszabályokat, a kétféle szabályozást: a közös európai és a saját nemzetit, csakúgy, mint Magyarországon, együttesen alkalmazzák.

Abban az esetben, ha a kivitel az EU szabályozás hatálya alá tartozik, akkor a közös európai (Magyarországon is alkalmazott) szabályok szerint engedélyezik a kivitel, míg, ha a kivitel célja az EU területén belül van, vagy azon kívül van, de ezzel egyidejűleg a műtárgy kora és pénzületi értéke nem éri el az EU jogszabályokban megadott határokat, akkor a saját nemzeti szabályokat alkalmazzák. Érdemes megjegyezni, hogy néhány kivételtől eltekintve az angol szabályozásnál a közös európai szabályok általában szigorúbbak, valamivel alacsonyabb értékhatárokat állapítanak meg.⁴

Ezek alapján Nagy-Britanniában – csakúgy, mint Magyarországon – minden 50 évnél régebbi kulturális tárgy kiviteléhez (nyílt vagy egyedi) kiviteli engedély szükséges.

A kivivők terheinek csökkentése érdekében azonban az angol kormányzat bevezette a nyílt kiviteli engedélyezés rendszerét, amely lehetővé teszi, hogy meghatározott műtárgyakat a kulturális minisztérium (*Department for Culture, Media and Sport* – röviden: *DCMS*) egyedi engedélye nélkül lehessen kivinni az országból. Ennek jelenleg két fajtája van: nyílt általános kiviteli engedély (*Open General Export Licence – OGEL*) és a nyílt egyedi kiviteli engedély (*Open Individual Export Licence – OIEL*). Az előbbi (*OGEL*) teszi lehetővé a pénzben meghatározott értékűszűb alatti műtárgyak – gyakorlatilag minden további engedély nélküli (!) – végleges kivitelét, míg az utóbbi (*OIEL*) megnevezett személyek, társaságok és intézmények számára teszi lehetővé műtárgyak ideiglenes vagy végleges kivitelét. Ez utóbbi engedély kiadásának vannak további feltételei is: a minisztérium (*DCMS*) nem adja ki a nemzeti múzeumokban és galériákban levő szakértői tanácsadókkal kötött megállapodás nélkül.

Az egyedi kiviteli engedélyezésről szóló követelmények igazítanak el, hogy mely kérelmet kell a nemzeti múzeumokban és galériákban levő szakértői tanácsadókhöz vinni. Amennyiben egy tárgy eléri az 50 évet és a(z) alábbi táblázatban) megadott pénzben kifejezett értékhatárt, akkor a kulturális minisztérium (*DCMS*) egyedi kiviteli engedélyét kell kérelmezni. Ennek intézése általában öt napot vesz igénybe, de ha a szakértői tanácsadóhoz kell fordulni, akkor az általában további 15 nappal is meghosszabbodhat.

OTHER CULTURAL GOODS. A Department for Culture, Media and Sport Notice. (elérhető az Interneten is: <http://www.culture.gov.uk/NR/rdonlyres/ez7ie2glx4uvpplyin6zuefhhiglj7mcwomimarxwexqooe4t5kgkw6wsghtsrxykwhnw6bb2sae7zq6rreka43wea/culturalpropertyguidanceforexporters.pdf>)

⁴ Ezekről ld. bővebben: Buzinkay Péter: Műtárgyvédő és az Európai Unió. A kulturális javak védelme és Magyarország uniós csatlakozása. in: Műemlékvédő: Kulturális Örökségvédelmi Folyóirat. XLVII. évf., 1. szám, 2003, 31-36.old.

A kulturális tárgy kategóriája	A nyílt általános kiviteli engedély (OGEL) értékhatára⁵
1. Minden 50 évnél régebbi műtárgy (2-10. kategóriába tartozók kivételével)	£ 65.000 [24.000.000 Ft]
2. Angol földből vagy vízből származó, 50 évnél régebbi régészeti lelet	nincs
3. Kéziratok, levéltári anyagok (nyomtatott anyagok kivételével), melyek 50 évnél régebbiek	nincs
4. Kézzel készített építészeti, tudományos és mérnöki rajzok, melyek 50 évnél régebbiek	nincs
5. Fényképek negatívjai és pozitívjai, illetve bármilyen összeállításuk, melyek 50 évnél régebbiek	£ 10.000 [3.400.000 Ft]
6. Textiliák (kivéve a kárpitokat és szőnyeget), melyek 50 évnél régebbiek	£ 12.000 [4.440.000 Ft]
7. Brit Történelmi Személyek portréi és képmásai, melyek 50 évnél régebbiek	£ 10.000 [3.400.000 Ft]
8. Száz évnél régebbi tűzfegyverek és bármilyen más fegyverek illetve fegyverzetek	£ 35.000 [13.000.000 Ft]
9. Ötven és száz év közötti fegyverek	£ 65.000 [24.000.000 Ft]
10. Olaj vagy tempera festmények (kivéve Brit Történelmi Személyek portréit), melyek 50 évnél régebbiek	£ 180.000 [66.600.000 Ft]

Ha a kiviendő műtárgy bizonyíthatóan 50 éven belül külföldről került az országba, akkor nem szükséges a szakértői vélemény és rendszerint az engedélyt is megadják. Abban az esetben azonban, ha a műtárgy 1993. január 1. (Európai Vámunió létrejötte) után egy másik EU tagállamból jogellenesen került az országba, a hatóságok kapcsolatba lép(het)nek a másik tagállam illetékes hatóságaival.

Azon kiviteli engedélykérelmek estében, ahol a nemzeti múzeumokban és galériákban levő szakértői tanácsadó úgy ítéli meg, hogy a kiviendő műtárgy megfelel a nemzeti szempontból jelentősnek minősítő feltételek (az ún. „Waverley feltételek”, *Waverley criteria*) egyikének vagy többnek is, kifogást emelhet a kiviteli engedély kiadása ellen. A szakértői tanácsadónak a döntéshozatal előtt jogában áll megtekinteni a műtárgyat. Ha a szakértői tanácsadó a kivitel ellen kifogást emel, az ügy a Műtárgykiviteli Felülvizsgálati Bizottsághoz (*Reviewing Committee on the Export of Works of Art*), egy nem jogszabályban meghatározott független testülethez kerül, melynek feladata, hogy a kormányminisztereknek tanácsot adjon a kivitel kérdésében, vagyis, hogy az adott műtárgy nemzeti szempontból kiemelkedő jelentőségű-e. A bizottság nyolc tagját a kulturális államtitkár nevezi ki, olyan szakemberek közül, akik a műtárgyak különböző műfajaiban szakértelemmel rendelkeznek.

A Felülvizsgálati Bizottság ugyancsak az állandó szempontrendszer, a már idézett Waverley feltételek alapján vizsgálja az ügyet. Ha a műtárgy nem felel meg a szempontoknak, a kiviteli engedély megadására tesznek ajánlást. Ha a Felülvizsgálati Bizottság álláspontja szerint a műtárgy megfelel a szempontoknak, akkor ajánlást készít a kulturális államtitkár számára, hogy a kiviteli kérelmet függessze fel meghatározott időtartamra (általában két és hat hónap

⁵ A táblázatban leírtak nem teljes mértékben fedik a jogszabályban leírtakat, az ugyanis további részletes feltételeket is kiköt. A pontos részleteket ld.: Open General Export Licence (Objects of Cultural Interest) dated 1st May 2004 granted by the Secretary of State. (Elérhető az Interneten is: <http://www.culture.gov.uk/NR/rdonlyres/ezqac6ipxq276vj6biidrlzpmrrhryannoqzxn6c6i6lwimpf6053d24bmlhtjijh7shledyvfj7iqgotboqlbdaqh/OPENGENERALEXPORLTCENCEOF1MAY2004.pdf>)

közti időtartamot javasolnak, de bármilyen hosszú időtartamot is meghatározhatnak), amíg (az általuk ajánlott) méltányos áron vagy afelett vételi ajánlatot lehet tenni.

Legtöbbször az ajánlatok nyilvános forrásból érkeznek (múzeumok, galériák vagy intézmények), de magánfél is tehet ajánlatot. A műtárgy tulajdonosa szabadon dönthet az ajánlatok elfogadásáról, nincs eladási kötelezettsége. Ha a tulajdonos elfogadja bármelyik (nyilvános vagy magánfél által tett) ajánlatot, a kiviteli engedélykérelmét törlik. Ha nem érkezik vételi ajánlat, a kiviteli engedélyt általában megadják.

Ha azonban a tulajdonos valamelyik nyilvános (közérdekű) fél – méltányos áron tett – ajánlatát nem fogadja el, a kiviteli kérelmét általában elutasítják. Ha a tulajdonos egy magánfél ajánlatát nem fogadja el, a kiviteli engedélykérelmét a miniszter csak akkor utasítja el, ha az ajánlatban – egy nyilvános intézmény révén – biztosítva van a műtárgynak a közönség általi (elvárható mértékű) hozzáférése, állapotmegőrzésének feltételei és az is, hogy a műtárgyat egy meghatározott ideig nem adják el. (Érdemes itt megjegyezni, hogy a közgyűjteményi tárgyvásárlás támogatásának itt több, mint egy évszázados hagyománya van, több szervezet, alapítvány és társaság is foglalkozik a források előteremtésével: *National Art Collection Fund, National Heritage Memorial Fund, Heritage Lottery Fund, V&A Fund, PRISM Fund*)⁶

Az engedélyköteles körbe tartozó műtárgyak engedély nélküli kivitele, sőt már ennek csupán kísérlete is bűncselekménynek minősül és hét évig terjedő börtönbüntetéssel és / vagy pénzbírsággal sújtandó.

Meg kell még említeni, hogy a kiviteli engedélyezés mellett léteznek más szabályok is, melyek érintőlegesen a műtárgyak védelméről is rendelkeznek: a régészeti örökségről (1979) és a kincsletekekről (*The Treasure Act 1997*) külön törvény is rendelkezik, kimondva, hogy a megtaláló és a földtulajdonos is jutalomban részesül. (Ezáltal az utóbbi időben jelentősen nőtt a bejelentett esetek száma, és így több jelentős lelet is múzeumba került.)⁷ De külön törvények rendelkeznek a jegyzékbe vett műemlékek (és tartozékaik) megóvásáról (1990), valamint a vizek mélyén pihenő hajóroncsok védelméről (1973) is.

Érdemes pár szó erejéig kitérni az említett nemzeti szempontból jelentősnek minősítő úgynevezett Waverley feltételekre. Ezt a hármas feltételrendszert 1952-ben egy a névadó, Lord Waverley által vezetett bizottság dolgozta ki:

1. A műtárgy kapcsolódik-e olyan szorosan a saját történelmünkhöz és nemzeti életünkhöz, hogy kivitele súlyos veszteséget jelentene?
2. A műtárgy kiemelkedő esztétikai jelentőségű-e?
3. A műtárgy kiemelkedő jelentőségű-e a művészet, a tudomány vagy a történelem bármely ágának tanulmányozásához?

A részletesebb értelmezés szerint az első szempont alapján a helyi történelemhez, kiemelkedő történelmi eseményekhez vagy a legjelentősebb történelmi gyűjteményekhez fűződő kapcsolatot kell vizsgálni. A második szempont szerint nemcsak a képzőművészeti tárgyakat lehet elbírálni, hanem pl. az iparművészeti alkotásokat is, és nemcsak az esztétikai értéket, hanem az adott műtárgy állapotát is figyelembe kell venni. A harmadik esetben korlátozni kell az értelmezést a fontosabb, kiemelkedőbb jelentőségű tudományágakra, és ott is a tanulmányozáshoz való szükségességét kell bizonyítani, nem pedig az érdekességét.⁸

A szempontok alkalmazásáról azonban érdemes annyit tudnunk, mielőtt túlzásokba esnénk: ezeket olyan szigorúan értelmezik, hogy azok csupán az esetek elenyésző hányadában

⁶ Ezekről, működésükről, eredményességükről ld.: Goodison, Nicolas: *Goodison Review. Securing the Best for our Museums: Private Giving and Government Support*. London, 2004

⁷ Facts and Figures. in: http://www.culture.gov.uk/cultural_property/default.htm

⁸ UK EXPORT LICENSING FOR CULTURAL GOODS PROCEDURES AND GUIDANCE FOR EXPORTERS OF WORKS OF ART AND OTHER CULTURAL GOODS. A Department for Culture, Media and Sport Notice. 5. old. (elérhető az Interneten is: <http://www.culture.gov.uk/NR/rdonlyres/ez7ie2glx4uvpplyin6zuefhiglj7mcwomimarxwexqoee4t5kgkw6wsghtrsxypkwhnw6bb2sae7zq6rreka43wea/culturalpropertyguidanceforexporters.pdf>)

alkalmazhatók. A mintegy 10.000 egyedi kiviteli engedély⁹ közül pl. a 2002. nyarától 2003. nyaráig terjedő egy év alatt mindössze 23 esetben találták úgy, hogy a Waverley feltételek alkalmazhatók, és ebből is mindössze 11 esetben sikerült a belföldi vásárlót biztosítani.¹⁰ Az így, évente feltartott műtárgyak száma egyébként sem szokta általában meghaladni a 30-at, melynek a negyedét-felét azután – belföldi vásárló hiányában – mégis kiengedik.¹¹ Jellemző példa, amit a Felülvizsgálati Bizottság egyik régi tagjától tudunk, hogy egy igen értékes, történeti szempontból is jelentős 1590 körül Erzsébet királynőnek címzett irattekercs kiengedésekor azért született megengedő döntés, mert a vásárló amerikai könyvtár – az okfejtés szerint – ugyanúgy a birodalmi angol kultúrkör részének tekinthető, mint például a British Library.¹²

A jogellenes műtárgyforgalom elleni küzdelem

A jogellenes műtárgyforgalom elleni küzdelem kérdése még inkább tükrözi az angol műgyűjtés és műkereskedelem helyzetét, az érdekek sajátos érvényesítését.

Az angol jogrend, csakúgy, mint más európai nemzeteké természetesen már évtizedek óta rendelkezett külön a lopott tárgyakra vonatkozó szabályokkal. Ezek azonban nem tértek ki a jogellenes műtárgyforgalom sajátos formáira, így azok büntethetőségére sem.¹³

Nagy-Britannia a fent leírtak okán azok létrejöttékor nem csatlakozott a legfontosabb vonatkozó nemzetközi egyezményekhez: sem *A kulturális javak jogtalan behozatalának, kivitelének és tulajdona jogtalan átruházásának megakadályozását és megelőzését szolgáló eszközökről szóló 1970. évi UNESCO Egyezményhez*, sem pedig *A lopott vagy jogellenesen külföldre vitt kulturális javak nemzetközi visszaadásáról szóló 1995. évi UNIDROIT Egyezményhez*.

Az EU szabályozással azonban itt is hatályossá vált A TANÁCS 93/7/EGK IRÁNYELVE (1993. március 15.) a tagállam területéről jogellenesen kiszállított kulturális tárgyak visszaszolgáltatásáról.¹⁴ Ez azonban a két említett egyezménytől (különösen is az angolok által el nem fogadott UNIDROIT Egyezménytől) lényegesen eltér abban, hogy a műtárgyaknak csak egy meghatározott igen szűk körére alkalmazható. Jól tükrözi ennek végrehajthatóságát és eredményességét, hogy az 1993-tól eltelt első hét év alatt összesen egyetlen alkalom volt, mikor erre a jogszabályra hivatkozva született döntés a visszaadásról.¹⁵

A jogellenes műtárgyforgalom azonban egyre jelentősebb mértéket öltött, és ez a kormányzatot is cselekvésre ösztönözte. (Elég, ha a Magyarországot is közelről érintő Seuso-kincsek sorsára gondolunk, melynek számai végül szintén a Szigetországban futottak össze!) 2000 tavaszán tehát – régész, múzeumi, műkereskedelmi, szakújságírói és szakjogi részvétellel – felállítottak egy kormányzati tanácsadó testületet (*Illicit Trade Advisory Panel* röviden: *ITAP*), melynek javaslatai nyomán több intézkedés is született. Ezek közül két

⁹ 2001. nyarától 2002. nyaráig terjedő egy évben: 8.744 egyedi kiviteli engedélyt adtak ki, összesen 21.340 darab műtárgyra, melynek értéke meghaladta az 1 milliárd angol fontot (!). (Ez az összeg átszámítva mintegy 400 milliárd Ft-ot tenne ki.) vö.: Facts and Figures. in: http://www.culture.gov.uk/cultural_property/default.htm

¹⁰ The 49th Report of the Reviewing Committee on the Export of Works of Art. in:

http://www.culture.gov.uk/global/publications/archive_2003/49_ewoa_report.htm

¹¹ Quinquennial Review of the Reviewing Committee on the Export of Works of Art [DCMS, 2002] in:

<http://www.culture.gov.uk/NR/rdonlyres/eh4otx2vhd2q6ehyjcv2num3tr6uopjek5olpmpbv4e0oosfyzcmrbkbsspr2n4ivc5pd7z35advxqddquzy7kkbb/QuinquennialReview.pdf>

¹² The Historian, David Starkey... in: The Art Newspaper, No. 142, Dec. 2003, 24.old.

¹³ Theft Act 1968, Section 22

¹⁴ Az ennek végrehajtásáról szóló nemzeti jogszabály: The Return of Cultural Objects Regulations 1994, Statutory Instruments number 501 of 1994

¹⁵ A másik ismert esetben azért nem volt lehetőség az eljárás, mert a kért műtárgy nem az Egyesült Királyság vámtérületén, hanem a Csatorna sziget, Jersey területén volt (!). vö.: REPORT FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL, THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE ON. The implementation of Council Regulation (EEC) n° 3911/92 on the export of cultural goods and Council Directive 93/7/EEC on the return of cultural objects unlawfully removed from the territory of a Member State. 22-23.old.

fontosabbat érdemes kiemelni: 2002. októberében Nagy-Britannia formálisan is csatlakozott az 1970. évi UNESCO Egyezményhez, valamint 2003. év végén kihirdették az *Illegális műtárgykereskedelem bűncselekményéről szóló 2003-as törvényt [Dealing in Cultural Objects (Offences) Bill 2003]*. A törvény – szabadságvesztéssel és/vagy pénzbírsággal – rendeli büntetni mindazokat, akik nem tiszta eredetű („fertőzött” – „*tainted cultural objects*”) műtárgyakat tudatosan forgalmazznak. A törvény fogalomhasználata tág és ugyanakkor szűk is, ugyanis nemcsak a hazai, hanem bárhol más országban az eredeti történeti, építészeti vagy régészeti összefüggéseiből jogellenesen elmozdított kulturális tárgyakat is ide sorolja. Nem sorolja azonban ide a tisztán művészeti jelentőségű tárgyakat. Ez tehát azt jelenti, hogy például a múzeumból, magángyűjteményből ellopott műtárgyakra a törvény nem vonatkozik! Tágan határozza meg viszont a törvény a kereskedés fogalmát, bele értve a bármilyen módon való megszerzést (vásárlást, bérlést, kölcsönbe vételt, elfogadást), elhelyezést (eladást, bérbe adást, kölcsönbe adást, átadást), országba való behozatalt és kivitelt, illetve az ezekben való közreműködést. Az ezzel kapcsolatos ellenőrzési feladatokat a törvény a vám- és pénzügyőrségre bízta.¹⁶

A tanácsadó testületet (*ITAP*) javaslatai nyomán született intézkedések azonban továbbra sem adnak okot a felhőtlen öröme, hiszen a saját jogértelmezés és a részletes további szabályozás alapján a helyzet lényegében alig változott. Az UNESCO Egyezményt ugyanis a Szigetország úgy (és azért) vezette be, mert az a korábbi jogi szabályozást érintetlenül hagyta, így azt pl. az EU tagországok vonatkozásában, mint hazánk is, csak jelentős korlátozásokkal alkalmazza: a vonatkozó, már idézett EU irányelvnek megfelelően.¹⁷ A hivatkozott törvénynek pedig a legfőbb hiányossága az, hogy a köz- vagy magángyűjteményből ellopott műtárgyakat kizárja a szabályozásból. Nem árt azt sem tudni, hogy egyik szabályozásnak sincsen visszamenőleges hatálya, így tehát korábbi esetekre egyik sem alkalmazható.

Műtárgyvédelemért felelős szervek

Mint a fentebbiekben is láthattuk, a műtárgyak védelmével, kiviteli engedélyezésével kapcsolatban a legfontosabb intézmény – a KÖH angol társintézménye – a kulturális minisztérium (*DCMS*), annak is két osztálya: a műtárgyviszaszolgáltatással, valamint a műtárgy tulajdonosoknak nyújtható (adó)kedvezményekkel kapcsolatos ügyekben illetékes Kulturális Javak Osztálya (*Cultural Property Unit*) és a műtárgykivittel kapcsolatos ügyekben a Kiviteli Engedélyezési Osztály (*Export Licensing Unit*).

A fentebbiekben szót ejtettünk a Műtárgykiviteli Felülvizsgálati Bizottságról és szerepéről (*Reviewing Committee on the Export of Works of Art*), így itt most inkább a Műtárgykiviteli Tanácsot (*Advisory Council on the Export of Works of Art*) mutatnánk be. Az évente összeülő tanács feladata, hogy a múzeumok, galériák, műkereskedők szervezeteinek és más az örökségvédelemben szerepet játszó testületeknek a képviselői megvitassák a műtárgykiviteli rendszer alapelveit és működését. A több tucat tagot számláló tanács végső esetben egyfajta utolsó fellebbviteli fórumként is működik, az egyes esetekről elvi állásfoglalást is készíthet.¹⁸

A műtárgykiviteli forgalom gyakorlati ellenőrzését itt is a vámszervek (*HM Customs & Excise*) végzik. Nagy-Britannia egyébként nem élt az EU szabályozásban biztosított lehetőséggel, így a szükséges engedély birtokában minden légi- és vízi kikötője igénybe vehető műtárgykivitel esetén.

Ugyancsak a helyi viszonyokat tükrözi a jogellenes műtárgyforgalom elleni rendőri fellépés. Nagy-Britanniában tulajdonképpen nem beszélhetünk – országos hatáskörrel rendelkező –

¹⁶ Dealing in Tainted Cultural Objects – Guidance on the Dealing in Cultural Objects (Offences) Act 2003. London, (DCMS), 2004

¹⁷ The 1970 UNESCO Convention – Guidance for Dealers and Auctioneers in Cultural Property. London, (DCMS), 2004

¹⁸ UK EXPORT LICENSING FOR CULTURAL GOODS PROCEDURES AND GUIDANCE FOR EXPORTERS OF WORKS OF ART AND OTHER CULTURAL GOODS. A Department for Culture, Media and Sport Notice. 12. és 22-23.old.

műkincsrendőrségről, mivel az a londoni városi rendőrségnek csupán egy különleges egysége (*New Scotland Yard, Metropolitan Police Service, Art & Antiques Unit*). Mivel a hat fővel dolgozó rendőri egység illetékessége csak a város határáig terjed, így lehetőségei is igen korlátozottak. A felderítéseik magas értéke így elsősorban az a mögött rejlő még nagyobb műkincsforgalom méreteinek köszönhető: mint láttuk Londonban összpontosul az európai – legális és vele nyilvánvalóan az illegális – műkereskedelmi forgalom nagyobbik hányada.¹⁹

Összehasonlítás, értékelés

A fentiekből láthattuk a Szigetország szabályozása gyökeresen eltér nemcsak a magyar, de sok más európai ország hagyományától és fennálló műtárgyvédelmi rendszerétől. A piac, a műkereskedők és a nemzeti műtárgyállomány gyarapítási forrásait messzemenőig figyelembe vevő liberális szabályozás átvétele bizonyára nem lehet célja a magyar törvényhozásnak, de mint az európai műtárgyforgalom meghatározó központját a hazai szakembereknek érdemes és szükséges megismerni. Szükséges azért is, mert az Európai Unió bevezetett és fenntart erre a területre vonatkozó közös szabályozást, melynek a nemzeti sajátosságok figyelembe vételével való alakítása, továbbfejlesztése most már Magyarország feladata is. Ehhez pedig elengedhetetlen a területet meghatározó angol álláspont ismerete.

¹⁹ Buzinkay Péter: Az EUROPOL és a műtárgyvédalom. in: Örökségvédelem. A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Tájékoztatója. VIII. évf., 4. szám, 2004. máj., 4-5.old.